

Т. Онисенко, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ИСТОЧНИКИ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИЗДАТЕЛЬСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Рассмотрено состояние финансового обеспечения инновационной деятельности издательских предприятий в Украине. Определены основные факторы, препятствующие активизации инновационной деятельности издательских предприятий. Проанализированы различные по своему происхождению источники финансового обеспечения инновационной деятельности издательскими предприятиями в Украине. Также предложены наиболее действенные механизмы финансового обеспечения инновационной деятельности издательских предприятий в современных экономических реалиях.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, издательские предприятия, источники финансирования, государственное финансирование.

T. Onysenko, postgraduate
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

SOURCES OF FINANCIAL SUPPORT INNOVATION ACTIVITIES IN PUBLISHING HOUSE

World experience shows that in most developed countries of the world innovations are crucial prerequisite for sustainable long-term economic development. The paper deals with state financial support innovation publishing companies in Ukraine. The main factors that hinder the promotion of innovative activities publishing companies have been analyzed. The paper considers with different sources of financial support innovation publishing companies. The recommendations for priority actions to enhance innovative activity publishing companies in Ukraine have been done. Also, offered the most effective mechanisms for financial support innovation publishing companies in current economic realities companies have been analyzed. Allocated that the main sources of financial support for innovation activities of domestic publishing companies are methods of direct state financial assistance to business entities.

Keywords: innovation, publishing companies, funding sources, government funding.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 158: 72-76
УДК 331.103.6
JEL O32

М. Римкіна, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Важливою складовою управління підприємствами за теперішніх умов, що потребує подальшого детального дослідження, виступає зміна основних факторів виробничого процесу. Успішне ведення підприємницької діяльності все більшою мірою залежить від інтелектуальних можливостей, що втілюються у виробництві. При цьому на перший план виступають інтелектуальний, людський та соціальний капітали. Саме ці важелі на сьогодні формують надійний довгостроковий розвиток підприємства та конкурентоспроможність функціонування у світі та в Україні, зокрема.

Ключові слова: розвиток, соціально-економічний розвиток, принципи соціально-економічного розвитку підприємства, людський капітал, інтелектуальний капітал.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасна економічна система докорінно змінює становище людини у суспільстві, підносить її роль і значення. Людина зі своїми знаннями, відношенням до оточуючого світу змінює систему до якісно нового стану – вносячи соціальні корективи. Нові системи у всьому стають більш соціальними, заснованими на загальнолюдських цінностях, та створюють всі умови для всебічного розвитку людини.

В результаті на мікроекономічному рівні відбувається зміна ролі факторів виробничого процесу. На перший план виступає робоча сила людини не в фізичному, а в інтелектуальному капіталі, що втілюється у процесі виробництва, в засобах та предметах виробництва, які потребують підготовленості та високого рівня людського капіталу. Основоположними стають інтелектуальний, людський та соціальний капітали. Тому підприємство неодмінно має дбати про соціальну складову свого розвитку. А тому актуальним постає питання розгляду соціально-економічного розвитку підприємства як важливої умови сучасного конкурентоспроможного ведення бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми.

Усе більше уваги в теоретичних дослідженнях економістів і практичній діяльності менеджерів приділяється розв'язанню проблеми управління розвитком підприємств. Різні сторони даного питання розглядали у своїх роботах такі науковці, як: Р. Акофф, І. Ансофф, В. Баллан, І. Богатирьов, О. Грішнова, В. Залуцький, М. Кизим, Т. Клебанова, Дж. Кулеман, Л. Лебедева, Л. Мак-

мілан, Б. Мільнер, Г. Мінцберг, В. Приймак, М. Рогоза, М. Тимошук, А. Томпсон, О. Тридід, О. Сапрунова, А. Стрікланд, А. Шегда, Р. Фещур та інші. Їх розробки відрізняються широким спектром дослідження проблем та авторськими підходами до самого процесу управління. Проте нерозглянутим залишається сучасний підхід до системного визначення управління соціально-економічним розвитком, із виділенням новітніх факторів впливу на функціонування підприємства в їх сукупності.

Метою статті є визначити сутність та виділити основні елементи управління соціально-економічним розвитком підприємства.

Виклад основного матеріалу. Під впливом глобальних змін та викликів наростає потреба нового бачення ролі та значення підприємства. За умов посилення конкуренції на товарних, технологічних і фінансових ринках відбувається укрупнення бізнесу, об'єднання або приєднання до транснаціональних корпорацій, лібералізація, приватизація і згорання ролі держави в Україні.

Основною умовою існування та вільного функціонування на ринку залишається максимальна адаптація до зовнішніх змін і, при цьому, ефективне досягнення цілей. Сучасне зовнішнє середовище існування підприємства вимагає відповідального відношення до всіх складових елементів, що пов'язані із суб'єктами та об'єктами функціонування бізнесу. Таке ведення підприємницької діяльності суттєво відрізняється від "класичного" розуміння. З самого початку розвитку історії економічної думки ефективну діяльність підприємства ототожнювали лише з його економічним розвитком.

Підставою для цього слугувала основна мета створення та ведення бізнесу – отримання прибутку. В умовах еволюційних змін відбувається поступова зміна розуміння ролі та значення підприємницької діяльності, а відповідно і факторів, що визначають умови ефективного функціонування бізнесу. На перший план, у зв'язку із соціалізацією підприємницької діяльності, виступає Людина і її роль у подальшій еволюції підприємства.

Таким чином, підприємство просто не може в стратегічному плані не дбати про соціальний розвиток, бо залишиться без основних факторів конкурентоспроможності – людського, інтелектуального і соціального капіталів. При цьому набуває особливої актуальності необхідність розробки високоякісних стратегій розвитку підприємств. У наукових працях з цієї проблематики дослідження процесів змін у виробничо-комерційних системах пов'язані з категорією "розвиток". Традиційно виділяються такі прояви загальносистемного феномену розвитку, як "стратегічний розвиток", "організаційний розвиток", "соціальний розвиток", "науково-технічний розвиток", "техніко-технологічний розвиток" та ін. На сьогодні науковці розглядають поняття "соціально-економічний розвиток підприємства" – при цьому головна роль відводиться соціальній складовій розвитку підприємства, що повинна бути безпосередньо пов'язана із змінами економічної складової.

Розглянемо розуміння поняття "соціально-економічний розвиток" науковцями.

Соціально-економічний розвиток – це складний процес, який означає рух вгору всієї соціально-економічної системи, що здійснюється шляхом кількісних і якісних змін не лише у сфері виробництва й розподілу, інвестицій на споживання, але і:

- Техніки та технології виробництва;
- Способів управління;
- Економічної політики;
- Характеру та якості інститутів, або правил гри, в рамках яких функціонує організація;
- Культурних уподобань та цінностей;
- Суспільних відносин, що виникають у зв'язку з процесом відтворення;
- Стану природного середовища [6, с.56].

У такому розумінні, Л. Лебедева розділяє поняття на 2 частини – врахування розуміння категорії "розвиток" та системного підходу до тлумачення господарського процесу. Дане визначення не акцентує достатню увагу на соціальній складовій.

За даними Європейської комісії зі статистики [7], соціально-економічний розвиток необхідно розглядати у комплексному поєднанні економічних та соціальних важелів, що впливають на процес. При цьому керуються визначеннями 3 найголовніших груп факторів впливу: економічний розвиток (інвестиції у виробництво; ВВП на душу населення; відсоток заощадження), інноваційність, конкурентоспроможність та екологічність продукції (продуктивність праці; витрати на дослідження та удосконалення, покращення технічного оснащення; дохід від інновацій; енергоємність виробництва/економіки тощо) та соціальний розвиток (зайнятість за статтю, освітою, віком; соціальне забезпечення працівників, пільги, допомоги; удосконалення компетенцій працівників; покращення умов та безпеки праці; гідна заробітна плата). Дані групи використовуються при проведенні європейських досліджень у сфері соціально-економічного розвитку країн, регіонів, підприємств. Тому при аналізі поняття, будемо здійснювати співставлення визначень із практичним дослідженням соціально-економічного розвитку, що допоможе ґрунтовно проаналізувати усі його складові.

Соціально-економічний розвиток – це здатність системи підтримувати певні темпи руху та утримувати рівновагу при зовнішніх збуреннях [2, с.351]. Іншими словами, Г. Макмілан під поняттям "соціально-економічний розвиток" розуміє здатність системи адаптуватися у середовищі. Таке тлумачення відрізняється від поглядів та тверджень більшості економістів сучасності. Це пов'язано із нечітким поясненням значення поняття, яке висвітлює загалом ефективне функціонування на ринку.

На думку науковця О. Сапрунової [9, с.31], зростання рівня соціально-економічного розвитку потребує від керівництва підприємства постійного перетворення матеріально-технічної бази на основі новітніх досягнень науки та техніки, перегляду економічних та соціальних відносин, пошуку нових форм та методів стимулювання трудової та соціальної активності людей, підвищення ролі людини в економічній діяльності підприємства.

Для здійснення подальшого дослідження, ми вважаємо за необхідне визначити поняття "соціально-економічний розвиток" наступним чином: соціально-економічний розвиток підприємства являє собою безперервний процес постійного системного удосконалення – позитивних якісних змін, нововведень у ході виробництва та соціальних відносинах, у продукції, послугах, культурних цінностях та в управлінні організацією при ефективному використанні наявних фінансових, трудових, матеріальних, природних ресурсів, направлений на задоволення потреб колективу та підвищення конкурентоспроможності підприємства в цілому.

При цьому необхідно враховувати соціальні аспекти розвитку підприємства як визначальні фактори при формуванні цінностей організації, а економічні аспекти – як стрижневі фактори для удосконалення системи в цілому.

Соціально-економічний розвиток не має меж і повинен розглядатись як довгостроковий та нескінчений процес. Однак, він потребує створення механізмів впливу на колективи працівників для управління динамікою якісного розвитку. Від цього залежать не лише позитивні зрушення у виробничій та господарській сферах діяльності підприємства, але і можливості швидкої їх адаптації. Високий рівень соціального розвитку підприємства можливий лише тоді, коли існуючі соціальні відносини співпадають з інтересами, потребами людини, що в свою чергу залежить від ефективної системи управління організацією.

Збільшення важливості людини в економічному просторі підштовхує підприємство до кардинальних дій у соціальному напрямку: здійснювати всебічний розвиток персоналу за рахунок ефективних соціальних інвестицій; налагоджувати належну організацію праці, яка б забезпечувала можливість високоєфективної роботи без виснаження людських сил; запроваджувати справедливую систему оцінювання персоналу; використовувати ефективну й зрозумілу систему мотивації працівників та ін. Виконання таких заходів організацією сприятиме: а) підвищенню кваліфікації і розвиткові компетенцій працівників; б) зростанню прихильності персоналу; в) вдосконаленню бізнес-процесів; г) посиленню мотивації праці; д) впровадженню інновацій та іншим позитивним наслідкам. Все це активно впливає на конкурентоспроможність підприємства через підвищення якості продукції, зростання продуктивності праці, прогресивний розвиток виробництва, поліпшення іміджу підприємства тощо.

На сьогодні, використовуючи наявні ресурси, підприємство має зробити вибір на користь удосконалення людського фактору – як основної складової соціально-економічного розвитку підприємства. Аналіз літературних джерел дає можливість стверджувати, що лише високоякісна система соціально-економічного розвитку підпри-

емства здатна відобразити прозору і зрозумілу картину для подальшого ведення бізнесу в сучасних умовах.

Основа такої системи будуть складати ті елементи, що на сьогодні є рушійними силами розвитку для підприємства, а саме: стійкий, інноваційний, організаційний, соціальний, економічний та технічний розвитку. Кожна із цих складових елементів характеризує окремий напрям, без якого неможливе якісне та кількісне удосконалення підприємства як соціально-економічної системи в сучасних умовах.

Зважаючи на трансформації у розумінні ефективної підприємницької діяльності, керівництво повинно розглядати соціально-економічний розвиток підприємства як стратегічний процес досягнення конкурентоспроможності. В результаті, це допоможе швидше пристосуватись до сучасних змін зовнішнього середовища, зумовлених глобалізацією економічно-політичних та соціально-політичних процесів, індивідуалізацією суспільства в цілому і особистості зокрема, підвищенням значимості особистості та її прав, стрімкою науково-технічною революцією та новим культурним витком суспільного розвитку.

Жодні зміни не можуть дати бажаного результату без супроводу відповідної ефективної системи управління соціально-економічним розвитком, що складається з програм розвитку, методів, технологій, механізмів

реалізації тощо. Важливим питанням при цьому залишається визначення складових соціально-економічного розвитку підприємства.

Особливо важливо, щоб управління розвитком підприємства охоплювало такі етапи: оцінювання конкурентного статусу підприємства; вибір напрямів соціально-економічного розвитку; планування розвитку і регулювання соціально-економічного розвитку [10, с.133].

Ми вважаємо за необхідне доповнити узагальнену схему управління соціально-економічним розвитком підприємства, запропоновану науковцями Р. Фещур та М. Тимошук М., детальними під етапами. Це дає змогу в подальшому використовувати дану схему для системного аналізу соціально-економічного розвитку промислових підприємств України.

Виконання 4 етапів управління соціально-економічним розвитком підприємства являють собою постійний циклічний процес довгострокового удосконалення. Схематично даний цикл наведений на рисунку 1 (див. рис.1). Малюнок демонструє найважливіші блоки управління, під етапи та відповідні їм методи для проведення дій. В економічній літературі існує багато методик та схем управління соціально-економічним розвитком. Дане тлумачення узагальнює найважливіші з них.

Рис. 1. Узагальнена схема управління соціально-економічним розвитком підприємства*

*Джерело: розроблено автором на основі [10, с.133].

На першому етапі потрібно проаналізувати конкурентне становище підприємства на ринку, можливі загрози з боку конкурентів, держави, споживачів. Проводить-

ся детальний фінансовий аналіз галузі та підприємств, що у ній функціонують. Результати дослідження повинні показати прозорий стан на ринку та можливі шляхи

подальшого розвитку подій. Для цього використовують набір альтернативних варіантів розвитку та прораховують ймовірність виникнення.

На другому етапі розробляються альтернативні варіанти соціально-економічного розвитку для підприємства. Здійснюють аналіз альтернатив із використанням методів функціонально-вартісного аналізу, структурно-функціонального аналізу, моделювання. Для початку проводять SWOT-аналіз можливостей, загроз, сильних та слабких сторін підприємства. При цьому формують альтернативи їх використання та/ або усунення. Кінцевою метою даного етапу є розроблення стратегічних напрямів розвитку стосовно видів діяльності, бізнес-процесів, продукції, споживачів, персоналу тощо.

Наступний етап повинен бути присвячений плануванню соціально-економічного розвитку підприємства. На основі отриманої раніше інформації по підприємству та галузі, потрібно передивитись цілі та завдання, що ставлять власники бізнесу перед менеджерами. Із використанням балансових, оптимізаційних, економіко-статистичних та інших засобів планування складається план дій, визначаються необхідні ресурси або джерела їх досягнення, кількісний на кваліфікаційний склад працівників, що необхідні.

Заключний етап управління соціально-економічним розвитком підприємства передбачає відстеження рівнів індикаторів і регулювання процесу соціально-економічного розвитку. Здійснення четвертого етапу можливе лише при постійному моніторингу показників зовнішнього і внутрішнього середовища та перегляді рішень щодо необхідності чи недоцільності втручання у процес. Поступово передбачається розробка стабілізуючого регулювання (стандарти для контролю та регулювання, регламентація розподілу та делегування повноважень, організація виконання рішень, оцінка ступеня відхилень результату від установленого стандарту).

Дослідження літературних джерел дає змогу нам виділити такі основні групи складових для постійного моніторингу процесу соціально-економічного розвитку підприємства, що допоможуть підвищити ефективність управління. А саме:

1) Аналіз зовнішнього середовища функціонування підприємства: аналіз конкурентів та їх стратегій; оцінювання наявного рівня конкурентоспроможності аналізованого підприємства; виділення чинників та резервів покращення конкурентної стратегії на ринку; вплив факторів зовнішнього середовища: економічних, політичних, соціальних та правових.

2) Аналіз внутрішнього середовища функціонування підприємства: стратегія розвитку підприємства; політика компанії; цілі та місія; встановлені стандарти та нормативи діяльності; відносини з владою та громадськістю; рівень культури в державі; стан навколишнього природного середовища; законодавча база; відносини з партнерами, інвесторами; прихильність споживачів; імідж компанії. Крім того, окремо необхідно проводити:

2.1.) аналіз внутрішніх соціальних факторів, що впливають на розвиток підприємства: рівнів розвитку персоналу підприємства – освітнього та кваліфікаційного; людського, інтелектуального та соціального капіталів; забезпечення персоналу; корпоративної культури; системи мотивування; системи управління; лояльність персоналу; продуктивність праці; технічну оснащеність; поглиблення наукової організації праці; витрати робочого часу; рівень доходів, якість соціального захисту та страхування; розширення можливостей проведення дозвілля; розвиток соціального партнерства; участь працівників в управлінні підприємством;

2.2.) аналіз внутрішніх економічних факторів, що впливають на розвиток підприємства: організація та технологія виробництва; фінансове, ресурсне, технологічне, матеріальне та інформаційне забезпечення; оснащення матеріальною та ресурсною базою; рівень інвестиційної привабливості; економічна безпека підприємства.

Таким чином, провівши дослідження теоретичних основ соціально-економічного розвитку, можна стверджувати, що на сьогодні для розвитку підприємства важливим є врахування усіх факторів, особливо внутрішніх соціальних та економічних аспектів.

Розроблена автором удосконалена схема управління соціально-економічним розвитком підприємства дає можливість виділити окремі складові елементи, а саме: оцінювання; вибір напрямів; планування і регулювання соціально-економічного розвитку.

Для соціально-економічного розвитку підприємства, необхідно всебічно підходити до розгляду та аналізу діяльності підприємства. Ефективне управління повинно забезпечувати довгострокове збільшення конкурентних переваг. При цьому важливим елементом буде постійне співвідношення між змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищах. Необхідною складовою стає дотримання сучасних вимог економічної системи в цілому, орієнтованих на відповідальне відношення з усіма сторонами. В першу чергу перевага надається людині та її інтересам, ефективній екологічній, інноваційній, законодавчій політиці тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Соціально-економічна система являє собою єдине ціле, у якому тісно пов'язані усі елементи – при зміні будь-яких частин відбувається переорієнтація чи адаптація інших. У сучасному середовищі функціонування підприємства повинні постійно пристосовуватись до змін, що стає запорукою конкурентоспроможності на ринку, довгострокового та стабільного ведення бізнесу, підвищення іміджу. Саме високоефективне управління соціально-економічним розвитком є на сьогодні найголовнішим напрямом удосконалення підприємства. Воно забезпечує поєднання конкурентоспроможного ведення бізнесу із ефективним, раціональним та сучасним використанням трудового потенціалу підприємства, що проявляється у розвитку інтелектуального, людського та соціального капіталів. Підприємство являє собою соціальну систему, складність функціонування якої проявляється у різносторонньому відображенні інтересів людини. Суперечливість проявляється у тому, що в усіх елементах функціонування підприємства відображаються як потреби, так і результати соціальної політики. Нехтування соціальною складовою для підприємства є фатальним. Перспективою подальших досліджень є визначення ролі людського, соціального та інтелектуального капіталів як невід'ємних атрибутів соціально-економічного розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Coletan J. Social Capital: A Multifaceted Perspective. Partha Dasgupta, Ismail Serageldin. The World Bank. Washington, 2000. – 18 p.
2. Lawrence G. McMillan. McMillan on Options // John Wiley & Sons, 2011 – 672 p.
3. Богатирьов І.О. Управління розвитком підприємства (за матеріалами малих підприємств меблевої промисловості України) [Текст] : дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Богатирьов Ігор Олександрович ; Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2004. – 249 с.
4. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2001. – 254 с.
5. Залуцький В.П. Соціально-економічний розвиток підприємств на засадах лізингу [Текст] : дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / Національний університет "Львівська політехніка". – Львів, 2012.

6. Лебедева Л. Соціально-економічний розвиток та способи його виміру // Конкуренція. Вісник антимонопольного комітету України. №1(48), 2013. С. 54-59. – с.56.

7. Офіційний сайт Європейської комісії із статистики. Режим доступу: http://ec.europa.eu/index_en.htm

8. Рогоза М. Є. Управління соціально-економічним розвитком підприємств: механізми, моделі формування та організація процесів : монографія / М. Є. Рогоза, І. А. Сененко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 99 с.

9. Сапрунова Е.В. Совершенствование механизма социально-экономического развития предприятий швейной промышленности: дис. канд. экон. наук: 08.00.05 // Краснодар, 2006. – 194с.

10. Фещур Р.В., Тимошук М.Р. Управління соціально-економічним розвитком машинобудівних підприємств// Нац. Ун-т "Львівська політехніка", Ун-т банківської справи НБУ. № 657 (2010). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/687/1/20.pdf>

Надійшла до редколегії 09.04.14

М. Римкина, асп.

КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

Важной составляющей управления предприятиями в нынешних условиях, что требует дальнейшего детального исследования, выступает изменение основных факторов производства. Успешное ведение предпринимательской деятельности все в большей степени зависит от интеллектуальных возможностей, которые воплощаются в производстве. При этом на первый план выступают интеллектуальный, человеческий и социальные капиталы. Именно эти рычаги на сегодня формируют надёжное долгосрочное развитие предприятия и конкурентоспособность функционирования в мире и в Украине, в частности.

Ключевые слова: развитие, социально-экономическое развитие, принципы социально-экономического развития предприятия, человеческий капитал, интеллектуальный капитал.

М. Rymkina, PhD-student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THEORETICAL ASPECTS OF SOCIAL AND ECONOMIC ENTERPRISE DEVELOPMENT

Changing main factors of production advocates an important component of the enterprises management and needs to be further profound research at current conditions. Increasingly the successful of doing business depends on intellectual opportunities that implemented in the production process. Thus, intellectual, human and social capitals become in the foreground. For today, exactly these levers form the dependable development long-term and competitiveness of enterprises globally and in Ukraine in particular.

Keywords: development, socio-economic development, the principles of social and economic development of the enterprise, human capital, intellectual capital.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 158: 76-78

УДК 658

JEL L16

К. Надточій, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

РОЛЬ НЕЗВОРОТНИХ ВИТРАТ У ПРОЦЕСІ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті розглянуто сутність незворотних витрат компаній. Порівняно визначення цього поняття сучасними науковцями та запропоновано авторську дефініцію. Описано причини виникнення витрат такого виду, а також їх основні риси та характер впливу на прийняття стратегічного рішення про вхід на ринок. Підкреслено подвійну роль незворотних витрат та вказано на їх вплив на рішення новачків та діючих гравців.

Ключові слова: незворотні витрати, бар'єри входу на ринок, стратегічна поведінка фірми, прийняття рішення про вихід на зовнішній ринок.

Постановка проблеми. Приймаючи рішення про вихід на ринок, підприємець враховує велику кількість факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру. При цьому вибір конкретної стратегії виходу залежить від цілей компанії та вартості її реалізації. Важливим фактором при визначенні ефективності такого інвестиційного рішення є розмір всіх видів витрат, серед яких одне з центральних місць займають незворотні витрати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сутності невідшкодовуваних витрат та їх зв'язку із структурою ринку займався Дж. Саттон [1], їх впливу на прийняття стратегічних рішень – Р. Кейвс та М. Портер [2], їх впливу на укладання договорів та прийняття рішення щодо їх розірвання – Ж. Кепплер [3]. Класифікація цих витрат розглянута у роботах М. Спенса [4], Д. Гарборда та Т. Хоєна [5] тощо.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Дослідженням поняття "незворотних витрат" перебуває в центрі уваги багатьох науковців, проте їх суперечлива (подвійна) природа є недостаєм висвітленою. Крім того, не розкритою залишається роль цих витрат у процесі прийняття рішення про вихід на зовнішній ринок.

Метою статті є розкриття подвійної природи незворотних витрат та обґрунтування їх ролі у прийнятті інвестиційних рішень фірмами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження сутності незворотних витрат відбувалося парадельно із виокремленням та розвитком загального поняття "бар'єрів входу". І хоча тривалі дискусії щодо перешкод при виході на ринок розглядали його з абсолютно різних точок зору, існування та важлива роль витрат такого виду залишається беззаперечною.

Для з'ясування сутності незворотних витрат розглянемо точки зору представників різних наукових шкіл.

Так, відомі представники гарвардської бізнес-школи М. Портер та Р. Кейвс визначають незворотні витрати як витрати на прийняття рішення щодо входу на ринок [2]. Тобто йде мова про врахування всього спектру витрат на прийняття стратегічного рішення. П. Оразем дає більш точне визначення і підтримує думку дослідників, додаючи, що: "незворотні витрати – це невідшкодовувані, прямі вкладення інвестицій для започаткування бізнесу" [6]. На наш погляд думка про невідшкодування витрат є спірною і буде пояснена нижче.

Американський економіст, лауреат Нобелівської премії Дж. Стігліц стверджує, що у кожній інвестиції на реалізацію стратегії виходу на новий ринок є елемент незворотних витрат [7]. Він наголошує на тому, що такі витрати носять переважно внутрішній характер (наприклад, витрати на дослідження та розвиток і витрати на рекламу).

© Надточій К., 2014